

NIET ALLE GOUD BLINKT PROFIT VERSUS NON-PROFIT OPEN ACCESS

Demmy VERBEKE

Hoofd Artes

■ In België wordt Open Access (OA) hoofdzakelijk nagestreefd via Green OA, dus via zelfarchivering van archiefkopieën van wetenschappelijke artikels. Omdat het meestal gaat om minderwaardige versies die pas een stuk later dan de commerciële versies beschikbaar worden, presenteert deze aanpak geen echte uitdaging voor het traditionele publicatiemodel. Bovendien worden monografieën en verzamelbundels bij Green OA doorgaans over het hoofd gezien. Een mogelijke oplossing schuilt in Gold OA, voor zowel artikels als boeken, waarbij wetenschappelijke auteurs onmiddellijk in OA publiceren. Het grote gevaar van dit model is echter dat het commercieel uitgebuit wordt, waarbij weliswaar OA gerealiseerd wordt maar aan een zeer hoge kostprijs voor auteurs en/of de instellingen waarvoor ze werken. Er bestaat echter een vorm van Gold OA die dergelijke commerciële uitbuiting uitsluit, met name Fair Gold OA. KU Leuven ondersteunt sinds 2018 deze vorm van non-profit OA via het KU Leuven Fonds voor Fair OA.

■ En Belgique, l'Accès ouvert (AO) passe principalement par la Voie verte, donc par l'autoarchivage des copies d'archives d'articles scientifiques. Étant donné qu'il s'agit souvent de versions moins précieuses qui sont publiées un peu après les versions commerciales, cette approche ne constitue pas un véritable défi pour le mode de publication traditionnel. En outre, des monographies et des recueils en Voie verte passent généralement inaperçus. La Voie dorée offre une solution potentielle, tant pour les articles que pour les livres : les auteurs scientifiques publient alors immédiatement en AO. Or le grand danger de ce modèle est qu'il soit exploité commercialement, l'AO étant alors certes assuré, mais à un prix très élevé pour les auteurs et/ou les institutions pour lesquelles ils travaillent. Il existe cependant une forme d'AO doré qui exclut une telle exploitation commerciale, à savoir l'AO doré équitable. Depuis 2018, la KU Leuven soutient cette forme d'AO à but non lucratif via le Fonds de la KU Leuven pour l'AO équitable.

In vergelijking tot andere Europese landen, zoals bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk (VK) of Nederland, lijkt Open Access (OA) niet echt hoog op de agenda in België te staan.¹ Weliswaar werd recent een nieuwe wet gestemd die Green OA faciliteert² maar er is nauwelijks sprake van harde, publieke standpunten van Belgische universiteiten of *funders* tegenover wetenschappelijke uitgeverijen zoals we die voor Frankrijk, Duitsland of Zweden wel te lezen krijgen.³ Bovendien hebben Belgische instanties die onderzoek financieren (zoals het *Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek* en het *Fonds de la Recherche Scientifique - FNRS*) zich tot op heden niet aangesloten bij de coalitie van Europese *funders* die onder de naam *cOAlition S* de strijd aangaan met het business model van commerciële wetenschappelijke uitgeverijen.⁴ De zogenaamde OA-verplichting die door Belgische universiteiten en andere wetenschappelijke instellingen wordt opgelegd, is bovendien in werkelijkheid veelal een deponeringsplicht. Auteurs moeten een *full-text* versie van hun publicatie archiveren in een institutionele *repository* maar het volstaat (en het wordt meestal zelfs aangeraden) om niet de finale, gepubliceerde versie te deponeren maar wel het zogenaamde “aanvaarde manuscript van de auteur” (na *peer review*, maar voor professionele vormgeving). Deze versie wordt doorgaans enkel in OA beschikbaar gesteld indien de uitgever dit toestaat, meestal na het verstrijken van een embargo.⁵ OA-verplichtingen in België gaan m.a.w. meestal uit van de zelfarchivering van wetenschappelijk artikels in een versie die minderwaardig is aan de commercieel gepubliceerde versie en meestal pas een stuk later dan die commerciële versie beschikbaar

wordt. Hierdoor is de concurrentie met het traditionele publicatiemodel, dat gefinancierd wordt door de verkoop van tijdschriftabonnementen, miniem tot onbestaande, waardoor beide systemen (i.e. Green OA⁶ en het commerciële publicatiemodel) probleemloos naast elkaar kunnen bestaan.⁷ Bovendien worden monografieën en verzamelbundels – die vooral in bepaalde domeinen van de menswetenschappen de meest prestigieuze vorm van wetenschappelijke publicatie blijven⁸ – bij deze aanpak stiefmoederlijk behandeld.

Moeten wij ons hierbij neerleggen? Laten we bepaalde domeinen in de menswetenschappen simpelweg buiten beschouwing bij het realiseren van OA? En was het niet ‘dringend’ tijd om het traditionele publicatiemodel te herzien?⁹ De hoop die men in Green OA stelde om dit publicatiemodel ten gronde te veranderen, is onterecht gebleken, vooral omwille van het aanvaarden van een embargoperiode. De kost van wetenschappelijk publiceren is helemaal niet gedaald (integendeel¹⁰) en de overgang naar een wereld waarin alle wetenschappelijke publicaties in OA verschijnen, verloopt traag – volgens sommigen zelfs net omwille van Green OA.¹¹ Om die reden kiest men in meer en meer landen, zoals Nederland en het VK, voor een beleid dat Gold i.p.v. Green OA vooropstelt.¹² Men streeft m.a.w. naar een standaard waarbij wetenschappelijke auteurs onmiddellijk in OA publiceren, waardoor er geen reden meer is om een minderwaardige archiefkopie te verspreiden. De overstap naar een Gold OA-beleid loopt echter niet van een leien dakje.

APC/BPC fondsen

Een mogelijk – maar zeker niet het enige – business model om Gold OA te realiseren is door de publicatiekost niet langer aan de lezer aan te rekenen (bv. door de verkoop van abonnementen of exemplaren van een boek) maar aan de auteur. Dit gebeurt door de auteur een APC (*article processing charges*) of BPC (*book processing charges*) te laten betalen, eventueel aangevuld met bijkomende kosten voor het opnemen van illustraties in kleur of zogenaamde *cover charges*. Instanties die deze vorm van Gold OA willen ondersteunen doen dat doorgaans door het oprichten van een APC- en/of BPC-fonds, waarbij auteurs een aanvraag kunnen indienen om de kosten die hen door de uitgever wordt aangerekend, te laten betalen door het fonds. Talloze voorbeelden van dergelijke fondsen zijn te vinden in Noord-Amerika¹³ maar het meest veelzeggende voorbeeld vinden we in het VK. Na het *Finch rapport* en de beleidswijziging om ook Gold OA te ondersteunen, maakte de overheid namelijk extra middelen vrij om deze steun in praktijk te brengen. Dit gebeurde door het toekennen van *block grants*, waarbij vele universiteiten extra middelen kregen om APC/BPC-fondsen op te richten¹⁴ en zo onderzoekers verbonden aan deze universiteit financieel te ondersteunen bij het publiceren in Gold OA via het betalen van APC's of BPC's. Voor individuele onderzoekers is dit vanzelfsprekend zeer interessant. Ze worden door de financierende instanties verplicht om in OA te publiceren maar kunnen vrij eenvoudig aan deze verplichting voldoen doordat ze zowel financieel als administratief ondersteund worden. Toch is deze manier om Gold OA te ondersteunen bijzonder problematisch gebleken.

Vooreerst is duidelijk dat een dergelijke aanpak significant veel extra administratief werk met zich meebrengt voor de instantie die de fondsen beheert (doorgaans de universiteitsbibliotheek), wat impliceert dat extra personeelsmiddelen ingezet moeten worden. Dit wordt nog verergerd doordat de specifieke OA-verplichtingen opgelegd door de verschillende financierende instanties sterk uiteenlopen en doordat zowat iedere uitgever een eigen manier heeft om APC's/BPC's te innen. Dit maakt het bijzonder complex voor onderzoekers maar vooral ook voor het administratief personeel dat de betrokken fondsen beheert en heeft tot gevolg dat de behandeling van elke individuele aanvraag een serieuze tijdsinvestering vergt.¹⁵

Een tweede, en nog veel luider klinkend, punt van kritiek is dat het APC/BPC-model voor Gold OA de deur openzet voor commerciële uitbuiting – zelfs nog meer dan bij het financieringsmodel via abonnementenverkoop. Zeker bij het aanrekenen van APC's zien uitgevers hun kans schoon om twee keer langs de kassa te passeren door een

zogenaamde *double dipping* aanpak, waarbij ze een auteur een APC laten betalen om een specifiek artikel OA te maken maar dat OA artikel wel publiceren in een tijdschrift dat nog steeds via het traditionele abonnementsstelsel verspreid wordt. Deze praktijk wordt *Hybrid Gold OA* genoemd, om het verschil aan te geven tegenover *Full Gold OA* waarbij het ganse tijdschrift in OA verschijnt (en de lezer dus geen abonnementskost meer hoeft te betalen). Hybrid Gold OA werd initieel gezien als een noodzakelijk kwaad, een overgangsmaatregel die uitgeverijen in staat moest stellen om hun traditionele business model (inkomsten via abonnementenverkoop) om te zetten naar een OA business model (inkomsten via APC's).¹⁶ Maar niks is minder waar gebleken. In plaats van een afname van het aantal abonnementstijdschriften en een toename van het aantal Full OA-tijdschriften, stellen we een enorme toename van Hybrid OA-tijdschriften vast (van ca. 2.000 titels bij grote uitgevers in 2009 naar bijna 10.000 titels in 2016) en beschouwen uitgevers dit als het ideale business model in plaats van als een overgangsfase.¹⁷ En gelijk hebben ze want dit model levert het meeste winst op, aangezien ze hetzelfde product twee maal kunnen verkopen. APC-fondsen die Hybrid Gold OA financieel ondersteunen (zoals APC fondsen in het VK) hebben aldus het perverse effect dat ze het traditionele publicatiemodel met abonnementenverkoop versterken, in plaats van het af te bouwen, en ervoor zorgen dat wetenschappelijk publiceren duurder in plaats van goedkoper wordt.

De problemen blijven trouwens niet beperkt tot Hybrid Gold OA. Ook Full Gold OA kan commercieel uitgebuit worden door de kostprijs van een APC/BPC niet kostendekkend maar winstgevend te gaan bepalen.¹⁸ Een wetenschappelijk auteur wordt door een financierende instantie verplicht in OA te publiceren en diezelfde financierende instantie is bereid om de kosten die dit met zich meebrengt voor haar rekening te nemen? Een uitgever zou nogal dwaas moeten zijn om daar geen gebruik van te maken. Het gevolg laat zich raden: de kostprijs van APC's/BPC's wordt artificieel opgedreven om de winstmarges te verhogen. Zo werd in het VK gedurende 2016 zowat 9 miljoen euro aan APC's besteed, i.e. bijna acht keer meer dan wat in 2013 werd uitgegeven¹⁹ en dat terwijl de abonnementskosten helemaal niet gedaald zijn. Het resultaat is een situatie die op lange termijn nog veel minder houdbaar is dan het traditionele publicatiemodel met steeds stijgende abonnementskosten. Bovendien bekomt men een publicatiemodel dat een nieuwe vorm van ongelijkheid introduceert. In het oude model bestond de ongelijkheid erin dat de toegang tot wetenschappelijke resultaten beperkt was tot lezers die het geluk hadden aan instellingen te werken die dure abonnementen konden betalen; in een OA-model gefinancierd door winstgevend APC's/BPC's heeft weliswaar iedereen toegang tot

gepubliceerde onderzoeksresultaten maar krijgen alleen onderzoekers die de steeds stijgende APC's/BPC's kunnen betalen de kans om te publiceren.

De conclusie is dat men bij vele APC/BPC-fondsen van een dure vergissing mag spreken. Er wordt weliswaar meer dan ooit tevoren in OA gepubliceerd maar dat is aan een zeer hoge kost gebeurd.

Offsetting

In een poging een antwoord te bieden op de problemen veroorzaakt door Gold OA via dure APC's, is men de laatste jaren meer en meer aandacht gaan besteden aan *offsetting deals* voor wetenschappelijke tijdschriften.²⁰ Deze nieuwe vorm van contracten beperkt zich niet langer tot het regelen van de toegang als lezer tot het tijdschriftenbestand van een bepaalde uitgever maar regelt meteen ook het publiceren in OA in diezelfde tijdschriften. Men spreekt bij bepaalde *offsetting deals* dan ook van *read and publish-* of *publish and read-*contracten, waarbij een instelling (of een consortium van instellingen) een overeenkomst afsluit met een uitgever die de leden van deze instellingen(en) niet alleen toelaat de betrokken tijdschriften te consulteren maar meteen ook de voorwaarden vastlegt waaraan zij in OA in deze tijdschriften kunnen publiceren. Het voordeel van dergelijke contracten zou zijn dat *double dipping* vermeden wordt. Omdat zowel consultatie als publicatie in één en dezelfde overeenkomst geregeld worden, is het streven om het contract zo op te stellen dat een uitgever niet langer kosten voor beide kan aanrekenen. Bovendien zou een *offsetting deal* een significante verlichting van de administratielast impliceren: APC's voor artikels die in OA bij één en dezelfde uitgever gepubliceerd worden dienen niet langer individueel behandeld te worden maar worden geregeld door het algemene contract. Ten slotte zou een dergelijke *offsetting* overeenkomst noodzakelijkerwijze van tijdelijke aard zijn: eenmaal alle bibliotheken overgeschakeld zijn op dit model is er geen nood meer aan het gedeelte dat de consultatie regelt: vanaf dat moment verschijnt alle wetenschappelijke literatuur in OA en moeten nieuwe overeenkomsten dus enkel nog het publicatiegedeelte regelen.

De basispremissie voor *offsetting deals* is dat er geen reden is om af te stappen van het model voor wetenschappelijke communicatie aan de hand van de bestaande tijdschriften; het enige wat moet veranderen is het business model van de bedrijven die deze tijdschriften uitgeven. De focus op het maximaliseren van de winstmarges moet plaats ruimen voor een meer duurzaam business model dat zich concentreert op een kostendekkende aanpak. Het uitgangspunt is dat er reeds meer dan genoeg geld in het huidige publicatiesysteem omgaat, waardoor contracten

gefocus op publicatie maximaal evenveel zouden mogen kosten dan de huidige overeenkomsten die de consultatie van wetenschappelijke tijdschriften regelen.²¹ *Offsetting deals* lijken in een ideale wereld dan ook een zeer goed idee: niet alleen leiden ze tot een wereld waarin alle wetenschappelijke literatuur in OA wordt verspreid, maar ze doen dit bovendien op een manier die goedkoper is dan het huidige financieringsmodel.

Maar tussen droom en daad ...²² Een eerste bezwaar is dat *offsetting deals* nog maar eens de marktpositie van een handvol grote commerciële uitgeverij versterken. Vanzelfsprekend concentreert men zich voor het afsluiten van *offsetting deals* op een kleine groep bedrijven die veel wetenschappelijke tijdschriften uitgeven. Maar dit handvol uitgeverijen hebben niet in alle disciplines een even groot marktaandeel. Het is een vergissing om eenzelfde strategie, gericht op onderhandelen met een paar uitgeverijen, te gaan toepassen in zowel disciplines waar deze bedrijven 70% van de markt in handen hebben (zoals in de sociale wetenschappen), als in disciplines waar ze slechts 20% van die markt bezetten (zoals in de geesteswetenschappen).²³ De situatie in een select aantal disciplines is bovendien compleet anders omdat ook niet-Engelstalige tijdschriften (die minder voorkomen in de portfolio's van de grote uitgeverijen) belangrijk zijn en de markt voor wetenschappelijk publiceren in deze disciplines in sterke mate bepaald wordt door (profit of non-profit) bedrijven die in specifieke niche-onderwerpen gespecialiseerd zijn en dus haast uitsluitend in één of een beperkt aantal wetenschapsdisciplines actief zijn.²⁴ In domeinen waar grote, commerciële uitgeverijen een meerderheidsaandeel van de markt hebben, lijkt onderhandelen onvermijdelijk, hoe welwillend of onwillig ze als onderhandelingspartners ook blijken. In domeinen waar deze bedrijven slechts een beperkt marktaandeel bezetten, is het veel efficiënter om ze simpelweg uit de markt te drijven van zodra ze onwil tonen. In ieder geval: als alle disciplines over eenzelfde kam geschoren worden, blijven (in het beste geval) bepaalde disciplines in de kou staan bij *offsetting deals* of zetten we (in het slechtste geval) de deur open voor commerciële bedrijven om een groter marktaandeel te veroveren in de disciplines waar ze traditioneel minder sterk staan. Daarenboven is er het risico dat een *offsetting* overeenkomst alle beschikbare budget opsoupeert, waardoor er niet alleen geen ruimte meer is voor kleinere uitgeverijen of disciplines die niet gediend zijn met *offsetting deals*, maar zelfs ook niet voor financiële steun aan andere initiatieven die veel ingrijpendere veranderingen in de markt van wetenschappelijk publiceren mogelijk maken. Een *offsetting deal* zou dan ook aan minstens zeven voorwaarden moeten voldoen om aanvaardbaar te zijn²⁵:

- de overeenkomst moet zodanig zijn opgesteld dat deze ook een werkelijke transformatie van de markt voor wetenschappelijk publiceren stimuleert
- de overeenkomst is een overgangsmaatregel, het uiteindelijke doel is een situatie waarbij alle wetenschappelijke literatuur in OA gepubliceerd wordt en alleen nog betaald wordt voor publicatie, niet langer voor consultatie
- de overeenkomst moet ook blijvende toegang (*perpetual access*), *text and data mining* en gebruiksrapportering omvatten
- de overeenkomst moet volkomen transparant zijn en mag in geen geval *no-disclosure* clausules bevatten
- de overeenkomst moet goedkoper (of maximaal even duur) zijn als de bestaande contracten gebaseerd op abonnementskosten en er moeten garanties ingebouwd worden dat dit ook op lange termijn zo zal blijven²⁶
- de overeenkomst mag niet ten koste gaan van de disciplines waar de grote wetenschappelijke uitgeverijen slechts een beperkt marktaandeel hebben
- de overeenkomst mag niet ten koste gaan van non-profit Gold OA initiatieven

Om een dergelijke *offsetting* overeenkomst te bekomen moet er heel hard onderhandeld worden, waarbij ook een *no deal* tot de mogelijkheden moet behoren en onderhandelaars zeer goed voorbereid aan tafel kunnen schuiven. Dit vereist een gemeenschappelijke aanpak, op zijn minst op het nationale vlak (waarbij alle universiteiten in een bepaalde regio eenstemmig bereid zijn om, indien nodig, geen nieuwe overeenkomst met deze of gene uitgever af te sluiten) en vereist extra investeringen, bv. in het aanwerven van *data scientists* die de onderhandelingen grondig voorbereiden door het publicatie- en consultatiegedrag van wetenschappers in de betrokken regio gedetailleerd in kaart te brengen. Bovendien blijkt het heel moeilijk, zo niet onmogelijk, te zijn om dergelijke *offsetting* overeenkomsten af te sluiten, zoals het recente afspringen van de onderhandelingen in Frankrijk, Duitsland en Zweden aantoont.²⁷

It's the profit margin, stupid

De reden waarom de kostprijs voor (profit) Gold OA zo hoog is en het haast onmogelijk blijkt om overtuigende *offsetting* overeenkomsten af te sluiten is simpel: commerciële bedrijven hebben tot doel winst te maken, niet om wetenschappelijke communicatie te dienen. Wetenschap, en dus ook wetenschappelijke communicatie, is historisch gezien gestoeld op een non-profit ethos maar werd sinds de Tweede Wereldoorlog in sterke mate vercommercialiseerd.²⁸ De prioriteit van bedrijven die in een dergelijke context actief

zijn – ongeacht het product – is om winstmarges te maximaliseren. Wie hiervoor bijkomend bewijs nodig zou hebben, kan lering trekken uit de pogingen van commerciële uitgeverijen om archiefcollecties van tijdschriften scherper te gaan onderscheiden van recente jaargangen. In het verleden werd toegang tot beiden vaak aan de hand van één enkele *big deal* overeenkomst geregeld. In een poging om het mogelijke winstverlies door het afsluiten van *offsetting* overeenkomsten te compenseren, worden archiefcollecties uit nieuwe overeenkomsten gelicht. Wie toegang wil tot de archiefcollectie, moet hiervoor een apart contract afsluiten, wat vanzelfsprekend de factuur (en dus ook de winstmarge voor de uitgever) opdrijft. Een recente poging van Taylor&Francis om dit in het VK toe te passen werd afgeblokt maar de poging is tekenend voor de wijze waarop commerciële bedrijven steeds op zoek zullen blijven naar creatieve oplossingen om hun winstmarge op zijn minst veilig te stellen.²⁹

Commerciële uitgeverijen zijn gebaat bij OA-verplichtingen die door de overheid of andere subsidiërende instanties opgelegd worden. Indien onderzoekers verplicht worden om, koste wat het kost, in OA te publiceren en commerciële uitgeverijen erin slagen om wetenschappelijke auteurs aan zich te binden om dit in praktijk te brengen, hebben zij een zeer grote betaaldag in het verschiet. Ze beseffen bovendien heel goed dat ze een grote voorsprong hebben op andere spelers in de markt, omdat (commerciële) *legacy publishers* de eerste, instinctieve keuze van wetenschappelijke auteurs zijn, aangezien auteurs diezelfde bedrijven al decennialang de verspreiding van onderzoeksresultaten toevertrouwen. Commerciële uitgeverijen zullen dan ook niet spontaan deze potentieel zeer grote betaaldag laten verbodden door het afsluiten van *offsetting* overeenkomsten die nadelig zouden zijn voor hun winstmarges. Het is m.a.w. een grote denkfout om ervan uit te gaan dat deze spelers hun commerciële instinct zouden laten varen in een OA context. Integendeel: zij zien een gedroomde opportuniteit om hun winstmarges te maximaliseren en geen enkel weldenkend mens zou hierover verbaasd mogen zijn (of hen dat zelfs kwalijk mogelijk nemen want dat is nu eenmaal de aard van een commercieel bedrijf).³⁰

Zit er dan niks anders op dan te berusten in het feit dat de markt van wetenschappelijk publiceren compleet verziekt is? Moeten we gewoon vasthouden aan het traditionele model met abonnementenverkoop, ondanks het feit dat dit resulteert in een situatie waarbij onderzoeksresultaten slechts in zeer beperkte kring verspreid worden en ondanks het feit dat dit impliceert dat publiek geld wordt ingezet in drie fases van wetenschappelijk publiceren: bij de financiering van een onderzoeksproject (in de context waarvan

publicaties worden geproduceerd), bij het betalen van het loon van de wetenschappelijke onderzoekers (die het onderzoek uitvoeren, de publicaties bijeen schrijven en *peer review* toepassen voor de publicaties van hun collega's) en bij het financieren van de wetenschappelijke bibliotheken (die deze publicaties aankopen)?³¹ Leggen we er ons bij neer dat we alleen via Green OA voor een beetje betaalbare openheid kunnen zorgen, ondanks het feit dat de versie die in Green OA beschikbaar wordt gesteld typisch een minderwaardig product is en/of later dan de commerciële versie verschijnt? Kiezen we toch voor Gold OA, waarbij we aanvaarden dat overheden, wetenschappelijke bibliotheken en individuele onderzoekers dan maar de (steeds stijgende) factuur moeten betalen om een OA-wereld te creëren? Of mogen we erop rekenen dat we bevoorrechte getuigen zijn van de laatste stuip trekkingen van wetenschappelijke communicatie via tijdschriften *tout court* waardoor het probleem zichzelf in de "nabije" toekomst zal oplossen?³² Echter: zelfs als wetenschappelijke tijdschriften ten dode opgeschreven zouden zijn³³, moeten we er ons bewust van zijn dat het probleem niet schuilt in de vorm die wetenschappelijke communicatie aanneemt maar wel in het commerciële business model waarmee aan deze wetenschappelijke communicatie wordt vormgegeven. Het zijn m.a.w. niet de wetenschappelijke tijdschriften die het probleem zijn maar wel het feit dat wetenschappelijke communicatie gezien wordt als een activiteit waar winst op gemaakt kan worden. Men kan zelfs stellen dat elke discussie over de kostprijs van wetenschappelijke tijdschriften een achterhoedegevecht is geworden. Een achterhoedegevecht dat bibliotheken moeten voeren omdat het huidige systeem zowat hun ganse acquisitiebudget bepaalt, maar waarbij niemand uit het oog zou mogen verliezen dat de commerciële spelers allang een stap verder zijn en andere delen van de infrastructuur voor wetenschappelijke communicatie hebben verworven.³⁴ Hierdoor is de kans reëel om van de regen in de drup te belanden: zelfs als de controle over de inhoud van wetenschappelijke tijdschriften wordt herwonnen, moet de ganse oefening misschien overnieuw gedaan worden om de controle te herwinnen over metadata, onderzoeksdata, bibliometrische toepassingen, enz.

Non-profit Gold OA

Het is belangrijk om te benadrukken dat de problemen die hierboven in verband met Gold OA genoemd worden niet inherent zijn aan Gold OA. Ze zijn enkel verbonden aan commerciële vormen van Gold OA. Natuurlijk kost wetenschappelijk publiceren op professionele wijze geld. Maar waarom zou die kostprijs niet kostendekkend bepaald kunnen worden, in plaats van winstgevend? Martin Paul Eve geeft aan dat de productie van een doorsnee wetenschappelijk artikel, waarbij rekening gehouden

wordt met alles dat bij professioneel uitgeven komt kijken, mogelijk is voor minder dan 600 euro op voorwaarde dat de uitgeverij in kwestie ca. 500 artikels per jaar publiceert. Wanneer de productie kleiner is, stijgt de gemiddelde prijs per artikel maar zelfs dan moet het mogelijk zijn voor een uitgeverij die meer dan 200 artikels per jaar publiceert, een gemiddelde prijs van maximaal 1.100 euro per artikel te handhaven.³⁵ Het is vanzelfsprekend moeilijker om een gemiddelde prijs te berekenen voor de productie van een monografie, omdat ieder voorbeeld anders is (aantal pagina's, illustraties, ...) maar er heerst consensus dat een niet-commerciële uitgever een standaardprijs kan hanteren die lager dan 8.000 euro per manuscript bedraagt: Open Book Publishers gaat zelfs uit van 4.000 euro, zowel de Humanities Digital Library als UCL Press van 5.500 euro en Ubiquity Press hanteert een budget tussen 5.000 en 7.800 euro.³⁶ Wanneer men bij het realiseren van Gold OA uitgaat van deze werkelijke kostprijs in plaats van aan te sturen op het maken van winst hoeft Gold OA, zeker voor tijdschriften, dus helemaal niet prohibitief duur te zijn. Als men deze kostprijs verdeelt onder verschillende partners – net zoals gebeurt bij traditionele abonnementenverkoop of verkoop van boekexemplaren – kan het bovendien zelfs significant goedkoper zijn dan het commerciële model. Het vooroordeel dat Gold OA altijd duur zou zijn – dat jammer genoeg zelfs herhaald wordt op de OA pagina's van bepaalde instellingen³⁷ – is dus compleet foutief.

De werkelijke kostprijs wordt bij non-profit Gold OA op één van twee manieren gedragen: ofwel door die door te rekenen aan de auteurs via APC's/BPC's (die dan wel kostendekkend i.p.v. winstgevend bepaald worden), ofwel door die te laten dragen door een derde partij (veelal een consortium van wetenschappelijke bibliotheken). Een voorbeeld van dit laatste model is de *Open Library of Humanities* (OLH), dat 24 tijdschriften in Full Gold OA, volledig gratis voor zowel lezer als auteur, en volgens de hoogste wetenschappelijke standaarden uitgeeft.³⁸ De reden waarom OLH zelfs geen kostendekkende APC's aanreken is dat de publicatiekosten gedragen worden door een consortium van meer dan 200 wetenschappelijke bibliotheken wereldwijd (waaronder de universiteitsbibliotheken van Antwerpen, Gent en Leuven).³⁹ De specifieke kost voor elke individuele bibliotheek hangt samen met het land van herkomst en de grootte van de instelling maar het lidgeld voor KU Leuven is momenteel bepaald op 2.285 euro. Dit impliceert dat deze universiteit jaarlijks gemiddeld minder dan 100 euro aan OLH betaalt om een volledig wetenschappelijk tijdschrift in Full OA te publiceren (nl. 2.285 euro voor 24 tijdschriften) – wat in de overgrote meerderheid van de gevallen een stuk goedkoper is dan wanneer dezelfde bibliotheek een

abbonement op datzelfde tijdschrift in het traditionele publicatiemodel zou moeten betalen.

Veel niet-commerciële Gold OA-initiatieven voldoen bovendien aan de recent ontwikkelde standaarden voor Fair OA. Dit zijn een aantal regels die zijn opgesteld om te garanderen dat het publicatiemodel niet voor commerciële doeleinden uitgebuit kan worden en een onderzoeker de volledige controle blijft behouden over de verspreiding van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Deze voorwaarden zijn⁴⁰:

- het eigenaarschap van de publicatie (tijdschrift, reeks) is transparant; het beleid ervan wordt bepaald door en is responsief aan de wetenschappelijke gemeenschap
- wetenschappelijke auteurs behouden het copyright op wat ze publiceren
- (in het geval van tijdschriften) alle artikels die in het tijdschrift verschijnen worden in OA gepubliceerd, met een expliciete OA-licentie (Hybrid Gold OA wordt m.a.w. uitgesloten)
- het insturen van manuscripten of de publicatie ervan is op geen enkele manier afhankelijk van een betaling door de auteur of de instelling waarvoor hij/zij werkt, noch afhankelijk van lidmaatschap van een instelling of organisatie
- alle kosten die de uitgever aanrekent zijn laag, transparant en in proportie tot het werk aangeleverd door de uitgever

KU Leuven Fonds voor Fair OA

Dat non-profit Gold OA geen puur theoretische kwestie moet blijven, wordt o.m. bewezen door de Open Library of Humanities. Dat steun aan non-profit Gold OA niet beperkt moet blijven tot lipdienst, wordt o.m. bewezen door KU Leuven. Deze universiteit steunt, net zoals vele andere Belgische wetenschappelijke instellingen, al vele jaren Green OA door een eigen institutionele repository uit te baten. In recente jaren werd deze steun voor OA uitgebreid met het lidmaatschap van OLH en SCOAP3 (*Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics*)⁴¹ en door in te tekenen op het publicatieprogramma van *Language Science Press* (waarbij 30 monografieën in het domein van de taalkunde in OA gepubliceerd zullen worden dankzij de financiële steun van een consortium van bibliotheken).⁴² Een belangrijke extra stimulans wordt sinds 2018 gegeven door het KU Leuven Fonds voor Fair OA.⁴³ De oprichting van dit fonds is het gevolg van een bewuste wijziging van het beleid om niet alleen Green maar ook Gold OA te ondersteunen. Deze uitbreiding is wel zeer selectief, in de zin dat enkel non-profit Gold OA dat voldoet aan de voorwaarden voor Fair OA ondersteund wordt.⁴⁴

Het KU Leuven Fonds voor Fair OA biedt financiële ondersteuning voor de publicatie van monografieën

gepubliceerd door Leuven University Press (LUP⁴⁵), voor de publicatie van artikels in wetenschappelijke tijdschriften (ongeacht de uitgever van het tijdschrift in kwestie) en voor Fair OA infrastructuur (zoals de *Directory of Open Access Journals*). Het BPC-gedeelte staat open voor alle auteurs (dus niet enkel voor onderzoekers geaffilieerd aan KU Leuven); het APC-gedeelte is wel voorbehouden aan auteurs met een aanstelling van minstens 10% aan deze universiteit.

De keuze voor LUP – die door de *European Research Council*, de *Wellcome Trust* en het *Austrian Science Fund* erkend wordt als een *Compliant OA Book Publisher* – als een bevoorrechte partner voor het uitgeven van OA monografieën heeft weinig met de institutionele link en alles met de (kostendekkende, eerder dan winstgevend) missie van deze uitgever te maken. Alle uitgaven door LUP met steun van het KU Leuven Fonds voor Fair OA worden onmiddellijk vrij beschikbaar gemaakt via *OAPEN Library*⁴⁶ (naast de verplichte deponering in de institutionele repository). Dankzij de toegang tot dit platform biedt LUP een duurzaam publicatiemodel aan dat wereldwijde impact, verspreiding en langdurige digitale bewaring garandeert. Conform de vereisten van *OAPEN Library*, sluit LUP met auteurs van OA-uitgaven geen traditioneel auteurscontract af (waarbij rechten worden overgedragen aan de uitgever), maar een OA licentie-overeenkomst. Naast de gratis online content die vanuit *OAPEN Library* of de institutionele repository gedownload kan worden, biedt LUP de uitgave tegelijkertijd ook aan in betalende *print-on-demand* formule. Eindgebruikers blijven dus de mogelijkheid hebben om een papieren versie aan te kopen.

Ook het APC-gedeelte van het fonds is strikt voorbehouden aan het financieren van non-profit Gold OA. Alleen publicaties die in volledige, onmiddellijke en wereldwijde OA verschijnen komen in aanmerking voor steun van het KU Leuven Fonds voor Fair OA. De auteur(s) moet(en) het copyright op het artikel behouden en het maximaal toe te kennen bedrag per APC is 1.000 euro⁴⁷, wat de volledige kost van de APC moet omvatten. Expliciet niet toegelaten is dus om steun tot maximaal 1.000 euro te verkrijgen voor een APC die in feite bijvoorbeeld 4.000 euro kost. Beknopt uitgedrukt: het is alles of niets.

Niet alleen het niet-commerciële maar ook het wetenschappelijke karakter van de publicatie is een noodzakelijke voorwaarde om in aanmerking te komen voor steun vanuit het fonds. De inhoudelijke beoordeling (door een redactiecomité van LUP of van het tijdschrift in kwestie) wordt strikt gescheiden gehouden van de beoordeling van het profit of non-profit karakter van de publicatie (door medewerkers van KU Leuven Bibliotheken). Wat monografieën betreft, doorlopen deze de standaardprocedure van LUP

waarbij de redactiecommissie volledig autonoom een inhoudelijk oordeel velt. Deze standaardprocedure werd trouwens erkend met het GPRC label (i.e. *Guaranteed Peer Reviewed Content*) label. Wat tijdschriftartikelen betreft, komen alleen artikelen in aanmerking die gepubliceerd worden in tijdschriften opgenomen in de internationale *Directory for Open Access Journals*⁴⁸ én *Web of Science*⁴⁹ en/of het *Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen* (VABB-SHW⁵⁰) – beiden bibliografische databanken die garanties bieden voor het wetenschappelijke karakter van het tijdschrift.

Conclusie

Een recente studie, voorbereid in het kader van het OpenAire2020 project, toont aan dat noch een exclusieve keuze voor Green OA, noch de huidige steun voor profit Gold OA leiden tot een duurzame en algemene omschakeling naar OA.⁵¹ Beide benaderingen veroorzaken slechts een beperkte groei in OA en verstoren nauwelijks het commerciële business model voor wetenschappelijke communicatie. De conclusie is dan ook dat er iets moet veranderen indien men de ambitieuze doelstelling (zoals uitgesproken door de beleidsvoerders van de Europese Unie) wil halen om tegen 2020 OA te verheffen tot de duurzame standaard voor de verspreiding van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Ofwel geeft men deze doelstelling op, ofwel moet men radicaal voor een andere benadering kiezen. De aanpak die de beste resultaten belooft is de combinatie van Green

OA (zonder of met heel beperkte embargoperiodes) met non-profit Gold OA. Het goede nieuws is dat deze aanpak niet eens extra investeringen behoeft. We beschikken reeds in sterke mate over de infrastructuur om Green OA te verzekeren. Steun aan non-profit vormen van Gold OA kan gefinancierd worden door het budget te herbestemmen dat instellingen momenteel besteden aan profit Gold OA, eventueel aangevuld met een deel van het budget dat besteed wordt aan het traditionele publicatiemodel.⁵² Het slechte nieuws is dat commerciële spelers, die in sommige wetenschappelijke disciplines een zeer sterke marktpositie hebben veroverd, zich niet zomaar bij deze conclusie zullen neerleggen. Het is ook een feit dat er momenteel geen consensus bestaat rond de keuze voor Gold OA, laat staan rond een radicale keuze voor non-profit ten koste van het commerciële model voor wetenschappelijke communicatie. Vraag is of men moet wachten op deze consensus om reeds – voor of achter de schermen, geheel of gedeeltelijk – de besteding van bibliotheekbudget door deze radicale keuze te laten bepalen.

Demmy Verbeke

KU Leuven Bibliotheken
Mgr. Ladeuzeplein 21 - bus 5591
3000 Leuven
demmy.verbeke@kuleuven.be
<https://bib.kuleuven.be/>
september 2018

Noten

1. In het VK aanvaardde de overheid reeds in 2012 alle conclusies van het zogenaamde Finch report <<https://www.acu.ac.uk/research-information-network/finch-report-final>>, geraadpleegd op 27 juli 2018 wat leidde tot een beleidswijziging bij zowat aan alle instanties die wetenschappelijk onderzoek in het VK financieren. Voor Nederland, zie bv. Heijne, M.; van Wezenbeek, W. *The Dutch Approach to Achieving Open Access, Preprints der Zeitschrift BIBLIOTHEK – Forschung und Praxis*, 2018 (geraadpleegd op 27 juli 2018), AR 3183 <<https://edoc.hu-berlin.de/handle/18452/19356>>.
2. *Belgisch Staatsblad* n. 209 (5 september 2018), Afdeling 6, Art. 29, p. 68691, <<http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcom.pl>> (geraadpleegd op 27 september 2018).
3. Zoals de persberichten die werden uitgestuurd toen het Franse consortium Couperin, het Duitse DEAL of het Zweedse Bibsam geen overeenkomst met Springer Nature of Elsevier konden bereiken: <<https://www.couperin.org/breves/1333-couperin-ne-renouvelle-pas-l-accord-national-passe-avec-springer>>, <<https://www.hrk.de/press/press-releases/press-release/meldung/deal-and-elsevier-negotiations-elsevier-demands-unacceptable-for-the-academic-community-4409/>> en <<https://openaccess.blogg.kb.se/2018/05/16/sweden-stands-up-for-open-access-cancels-agreement-with-elsevier/>> (allen geraadpleegd op 27 juli 2018).
4. <<https://www.scienceurope.org/coalition-s/>> (geraadpleegd op 27 september 2018).
5. De betrokken mandaatteksten worden samengebracht in de *Registry for Open Access Repositories and Mandates* <<http://roarmap.eprints.org/>>, geraadpleegd op 26 juli 2018).
6. Voor het onderscheid tussen Green en Gold OA, zie Suber, P., *Open Access*, MIT Press, 2012, pp. 52-65 en Willaert, T., *Digitale kennis. Over bibliotheken, Open Access en wetenschappelijk publiceren, META*, 2016, vol. 20, no. 9, pp. 26-28.
7. Michael Eisen spreekt in die context zelfs over *parasitic green open access* <<http://www.michaelisen.org/blog/?p=1710>>, geraadpleegd op 29 juli 2018.

8. Speicher, L.; Snaith, H., *Open Access Monographs*, 2018, <<https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2018/open-access-monographs-report.pdf>> (geraadpleegd op 30 juli 2018), p. 4.
9. Schmidle, D. en Via, B. (Physician Heal Thyself: The Library and Information Science Serials Crisis, *Libraries and the Academy*, 2004, vol. 4, no. 24, pp. 167-203, op p. 167) citeren een studie die reeds in 1927 de stijgende kostprijs van wetenschappelijke tijdschriften aankaartte. In 1977 publiceerde Richard De Gennaro een aanklacht met de veelzeggende titel Escalating Journal Prices: Time to Fight Back, *American Libraries*, 1977, vol. 8, no. 2, pp. 69-74. Zie ook Carrigan, D. P., Commercial Journal Publishers and University Libraries: Retrospect and Prospect, *Journal of Scholarly Publishing*, 1996, 27-4, pp. 208-221.
10. Bosch, S.; Henderson, K., New World, Same Model: Periodicals Price Survey 2017, *Library Journal*, <<https://www.libraryjournal.com/?detailStory=new-world-same-model-periodicals-price-survey-2017>> (geraadpleegd op 27 juli 2018) is in deze context bijzonder deprimerende lectuur aangezien de data die ze presenteren aan toont dat men nu al bijna honderd jaar in de woestijn roept (cf. vorige voetnoot) en de groei van OA geen gevolgen heeft voor de blijvende stijging van de kostprijs van wetenschappelijke tijdschriften.
11. Jonson, J. et al., *Towards a competitive and sustainable open access publishing market in Europe*, 2017, <<https://blogs.openaire.eu/wp-content/uploads/2017/03/OA-market-report-28Final-13-March-201729-1.pdf>> (geraadpleegd op 31 juli 2018), p. 22.
12. *Christmas is over. Research funding should go to research, not to publishers! Moving forwards on Open Access*, LERU Statement for the 2016 Dutch EU Presidency, <<https://www.leru.org/files/LERU-Statement-Moving-Forwards-on-Open-Access2.pdf>> (geraadpleegd op 28 juli 2018). Zie voor het Nederlandse standpunt o.m. ook de open brief die Sander Dekker, toenmalig staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het kabinet-Rutte II, in 2014 aan het Nederlandse parlement richtte <<https://www.government.nl/documents/parliamentary-documents/2014/01/21/open-access-to-publications>> (geraadpleegd op 27 juli 2018).
13. Tananbaum, G.; *North-American Campus-Based Open Access Funds: A Five-Year Progress Report*, 2014, <<https://sparcopen.org/wp-content/uploads/2016/01/OA-Fund-5-Year-Review.pdf>> (geraadpleegd op 28 juli 2018). Een overzicht van dergelijke fondsen wordt bijgehouden op <https://sparcopen.org/wp-content/uploads/2015/11/OA-Funds-in-Action_Nov-11-17.pdf> (geraadpleegd op 30 juli 2018).
14. Doordat de OA verplichting in het VK initieel enkel voor tijdschriftartikels gold, werden de *block grants* aanvankelijk zelden gebruikt om BPCs te vergoeden. De groeiende aandacht voor monografieën, zeker nu het OA mandaat in het VK ook tot boekpublicaties uitgebreid zal worden, heeft daarin verandering gebracht. Cf. Eve, M.P. et al., Cost estimates of an open access mandate for monographs in the UK's third Research Excellence Framework, *Insights*, 2017, vol. 30, no. 3, pp. 89-102 en Eve, M.P., Where we are with the OA monograph mandate for the Third Research Excellence Framework, 2018; <<https://www.martineeve.com/2018/07/01/where-we-are-with-the-oa-monograph-mandate-for-the-third-research-excellence-framework/>> (geraadpleegd op 30 juli 2018). Zie ook Eve, M.P., *Open Access and the Humanities. Contexts, Controversies and the Future*, Cambridge UP, 2014, pp. 112-136 en Ferwerda, E. et al., *A Landscape Study On Open Access And Monographs: Policies, Funding And Publishing In Eight European Countries*, 2017.
15. Ashworth, S. et al., Managing open access: the first year of managing RCUK and Wellcome Trust OA funding at the University of Glasgow Library, *Insights*, 2014, vol. 27, no. 3, pp. 282-286; Pinhasi, R. et al., The weakest link – workflows in open access agreements: the experience of the Vienna University Library and recommendations for future negotiations, *Insights*, 2018, 31, 27.
16. Prosser, D., From here to there: a proposed mechanism for transforming journals from closed to open access, *Learned Publishing*, 2003, 16-3, pp. 163-166.
17. Björk, B.-C., Growth of hybrid open access, 2009-2016, *PeerJ*, 2017, 5, e3878. Zie ook Kinsley, D., So did it work? Considering the impact of Finch 5 years on, 2017 <<https://doi.org/10.17863/CAM.16788>> en Sartori, A.; Kinsley, D., Flipping journals or filling pockets? Publisher manipulation of OA policies, 2017 <<https://unlockingresearch-blog.lib.cam.ac.uk/?p=1726>> (geraadpleegd op 29 juli 2018).
18. Brembs, B., How Gold Open Access may make things worse', 2016, <<http://bjoern.brembs.net/2016/04/how-gold-open-access-may-make-things-worse/>> (geraadpleegd op 30 juli 2018).
19. Shamash, K., Article processing charges in 2016', JISCc Scholarly Communications, 2017, <<https://scholarlycommunications.jiscinvolve.org/wp/2017/08/23/article-processing-charges-in-2016/>> (geraadpleegd op 29 juli 2018).
20. Het probleem van winstgevende BPCs wordt als veel kleiner beschouwd en gaat sowieso enkel op voor de disciplines waar de nadruk nog steeds ligt op de publicatie van monografieën (wat ook de vakdomeinen zijn waar een stuk minder budget circuleert). Om die reden wordt er momenteel relatief weinig aandacht aan besteed, al zou dat kunnen wijzigen nu het OA mandaat in het VK ook tot boekpublicaties uitgebreid zal worden (cf. voetnoot 13).
21. Schimmer, R. et al., Disrupting the subscription journals' business model for the necessary large-scale transformation to open access. A Max Planck Digital Library Open Access Policy White Paper, 2015 <https://oa2020.org/wp-content/uploads/pdfs/MPDL_OA-Transition_White_Paper.pdf> (geraadpleegd op 24 februari 2019).
22. Zie voor de grieven tegen offsetting deals o.m. Earney, L., Offsetting and its discontents: challenges and opportunities of open access offsetting agreements, *Insights*, 2017, vol. 30, no. 1, pp. 11-24 en Eriksson, J., Offsetting: no big

- deal?, *Nordic Perspectives on Open Science*, 2018, <DOI: 10.7557/11.4430>.
23. Larivière, V. et al., *The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era*, *PlosOne*, 2015 <DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127502>>.
 24. Jonson, R. et al., *Towards a competitive and sustainable open access publishing market in Europe*, 2017, <<https://blogs.openaire.eu/wp-content/uploads/2017/03/OA-market-report-28Final-13-March-201729-1.pdf>>, (geraadpleegd op 31 juli 2018), p. 18.
 25. Deze voorwaarden zijn deels geïnspireerd op de raadgevingen binnen het OA2020 initiatief <<https://oa2020.org>> (geraadpleegd op 30 juli 2018) en de aanbevelingen die in 2017 door LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – European Association of Research Libraries) werden geformuleerd: Van Otegem, M. et al., *Five principles to navigate a bumpy golden road towards open access*, *Insights*, 2018, vol. 31, no. 16, pp. 1-8).
 26. Zo niet bestaat het gevaar dat commerciële uitgeverij binnen de kortste keren opnieuw de prijs kunstmatig gaan opdrijven teneinde de winstmarges te maximaliseren. Cf. Brembs, B., *Why open access Big Deals are worse than subscriptions*, 2018, <<http://bjoern.brembs.net/2018/04/why-open-access-big-deals-are-worse-than-subscriptions/>> (geraadpleegd op 30 juli 2018).
 27. Zie voetnoot 3.
 28. Fyfe, A. et al., *Untangling Academic Publishing: A history of the relationship between commercial interests, academic prestige and the circulation of research*, 2017, <DOI: 10.5281/zenodo.546100>.
 29. Zie <https://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/Open_Letter_to_TandF_13_Feb_18.pdf> en <<https://librarianresources.taylorandfrancis.com/taylor-francis-group-responds-open-letter-sconul/>>, geraadpleegd op 30 juli 2018.
 30. Stephen Bosch en Kittie Henderson verwoorden het droog realistisch: “Publishers have embraced OA as another means of generating revenue and have been successful” (*New World, Same Model: Periodicals Price Survey 2017*, *Library Journal*, <<https://www.libraryjournal.com/?detailStory=new-world-same-model-periodicals-price-survey-2017>>, geraadpleegd op 27 juli 2018).
 31. House of Commons Science and Technology Committee, *Scientific Publications: Free For All? Tenth report of Session 2003-4*, p. 37, <<https://publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmsctech/399/399.pdf>> (geraadpleegd op 30 juli 2018) en Beverungen A. et al., *The poverty of journal publishing*, *Organization*, 2012, vol. 19, no. 6, pp. 929-938.
 32. Zie bijvoorbeeld Odlyzko, A., *Tragic loss or good riddance? The impending demise of traditional scholarly journals*, *International Journal of Human-Computer Studies*, 1995, vol. 42, no. 1, pp. 71-122 (online beschikbaar op <http://www.jucs.org/jucs_0_0/tragic_loss_or_good/Odlyzko_A.pdf>, geraadpleegd 30 juli 2018) die het vooral heeft over het einde van papieren tijdschriften, maar toch ook al het belang van preprint servers in de verf zet. Een meer radicaal (maar bijzonder aantrekkelijk) alternatief wordt voorgesteld in Van de Sompel, H., *Scholarly Communication: Deconstruct and Decentralize?*, 2017, <<https://youtu.be/o4nUe-6Ln-8>> (geraadpleegd op 30 juli 2018).
 33. Wat sowieso een voorbarige veronderstelling lijkt voor een industrie waar jaarlijks nog steeds 7,6 biljoen euro in omgaat. Zie het artikel van Schimmer geciteerd in n. 26.
 34. Posada, A.; Chen, G., *Publishers are increasingly in control of scholarly infrastructure and why we should care. A case study of Elsevier, The Knowledge Gap: Geopolitics of Academic Production*, 2017, <<http://knowledgegap.org/index.php/sub-projects/rent-seeking-and-financialization-of-the-academic-publishing-industry/preliminary-findings>> (geraadpleegd op 30 juli 2018).
 35. Eve, M.P., *How much does it cost to run a small scholarly publisher?*, 2017, <<https://www.martineve.com/2017/02/13/how-much-does-it-cost-to-run-a-small-scholarly-publisher/>> (geraadpleegd op 30 juli 2018). In Eve, M.P. et al., *The Transition to Open Access: The State of the Market, Offsetting Deals, and a Demonstrated Model for Fair Open Access with the Open Library of Humanities*, in Chan, L.; Loizides, F. (eds.), *Expanding Perspectives on Open Science: Communities, Cultures and Diversity in Concepts and Practices*, 2017, 978-1-61499-769-6, pp. 118-128, wordt aangegeven (pp. 127-128) dat de niet-commerciële productie van een tijdschriftartikel niet meer dan 1.000 USD zou mogen kosten.
 36. Speicher, L.; Snaith, H., *Open Access Monographs*, 2018, <<https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2018/open-access-monographs-report.pdf>>, geraadpleegd op 30 juli 2018), p. 13.
 37. <<https://bibliotheek.uhasselt.be/en/what-open-access-policy-hasselt-university>>, geraadpleegd op 26 juli 2018.
 38. <<https://www.openlibhums.org/>>, geconsulteerd op 31 juli 2018.
 39. Eve, M.P. et al., *The Transition to Open Access: The State of the Market, Offsetting Deals, and a Demonstrated Model for Fair Open Access with the Open Library of Humanities*, in Chan, L.; Loizides, F. (eds.), *Expanding Perspectives on Open Science: Communities, Cultures and Diversity in Concepts and Practices*, 2017, 978-1-61499-769-6, pp. 118-128.
 40. <<https://www.fairopenaccess.org/>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
 41. <<https://scoap3.org/>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.

42. <<http://www.knowledgeunlatched.org/language-science-press/>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
43. <<https://bib.kuleuven.be/onderzoek/open-access/kuleuven-fonds-voor-fair-open-access/kulfondsfaiproa>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
44. Deze aanpak wordt niet toevallig geïdentificeerd als het meest belovende model om een radicale en tevens duurzame evolutie in wetenschappelijk publiceren teweeg te brengen Zie Jonson, R. et al., Towards a competitive and sustainable open access publishing market in Europe, 2017, <<https://blogs.openaire.eu/wp-content/uploads/2017/03/OA-market-report-28Final-13-March-201729-1.pdf>> (geraadpleegd op 31 juli 2018), p. 40.
45. <<http://upers.kuleuven.be/nl>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
46. <<https://www.oapen.org/home>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
47. In uitzonderlijke gevallen is het mogelijk om een tussenkomst voor een APC hoger dan €1.000 aan te vragen, op voorwaarde dat wordt aangetoond dat deze APC kostendekkend werd bepaald.
48. <<https://doaj.org/>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
49. <<http://www.webofknowledge.com/>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
50. <<https://www.ecoom.be/nl/diensten/vabb-shw>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.
51. Jonson, R. et al., Towards a competitive and sustainable open access publishing market in Europe, 2017, <<https://blogs.openaire.eu/wp-content/uploads/2017/03/OA-market-report-28Final-13-March-201729-1.pdf>> (geraadpleegd op 31 juli 2018), pp. 53-67.
52. Een voorbeeld van een dergelijke aanpak is te vinden aan de Universit  de Lorraine, waar het geld dat bespaard wordt door geen nieuwe overeenkomst met Springer Nature af te sluiten geïnvesteed wordt in non-profit infrastructuur voor wetenschappelijke communicatie <<http://factuel.univ-lorraine.fr/node/8472>>, geraadpleegd op 31 juli 2018.